

Біологія та фармація

5. Черепанов С.К. *Сосудистые растения России и сопредельных государств* / С.К. Черепанов. - СПб.: «Мир и семья-95», 1995. - 410 с.

6. Фурст Г.П. *Методы анатомо-гистохимического исследования растительных тканей* / Г.П. Фурст. - М.: Наука, 1979. - 154 с.

7. Эзау К. *Анатомия семенных растений*. - М.: Мир, 1980. - С. 365-368.

8. Blumenthal M., Riggins C. *American Botanical Council's Popular Herbs in the U.S. Market. Therapeutic Monographs*. - Austin Tex: ABC, 1997. - 1826p.

Надійшла до редакції 03.02.2012

УДК 582.998:581.4:581.8

І.С. Бурлака, В.С. Кисличенко

ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЧНИХ ТА АНАТОМІЧНИХ ОЗНАК ТРАВИ КУНИЧНИКА ЗВИЧАЙНОГО

Ключові слова: кунічник звичайний, морфологічне вивчення, анатомічне вивчення.

Проведено морфолого-анатомічне дослідження трави кунічника звичайного. Для ідентифікації даної сировини встановлені його основні морфолого-анатомічні ознаки.

І.С. Бурлака, В.С. Кисличенко
**ИЗУЧЕНИЕ МОРФОЛОГИЧЕСКИХ И
АНАТОМИЧЕСКИХ ПРИЗНАКОВ ТРАВЫ
ВЕЙНИКА НАЗЕМНОГО**

Ключевые слова: вейник наземный, морфологическое изучение, анатомическое изучение.

Проведено морфолого-анатомическое исследование травы вейника наземного. Для идентификации данного сырья установлены его основные морфолого-анатомические признаки.

I.S. Burlaka, V.S. Kyslychenko
**THE STUDY OF MORPHOLOGICAL AND
ANATOMICAL FEATURES OF THE REEDGRASS**

Keywords: reedgrass, morphological study, anatomical study.

The morphological and anatomical features of the reedgrass were determined. For the authentication of this material its basic individual anatomic signs are set.

УДК 614.272:615.322

- 'Б.П. Громовик, д.фарм.н., проф., каф. орг. і економ. фармації та технол. ліків
 - ²В.П. Попович, к.фарм.н., доц., каф. аптеч. та пром. технол. ліків
 - 'О.В. Парамощ, к.фарм.н., асист. каф. орг. і економ. фармації та технол. ліків
- *Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького, факультет післядипломної освіти*
• *²Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, м. Київ*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІДНОШЕННЯ ВІДВІДУВАЧІВ АПТЕК ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ

У зв'язку з обмеженістю грошових коштів розвиток національної фармацевтичної промисловості відбувається у двох напрямках:

- перший - ґрунтується на Державній цільовій науково-технічній програмі розроблення новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів (ЛЗ) для забезпечення охорони здоров'я на 2011-2015 рр. [3];
- другий - обґрунтований проектом Концепції Державної цільової програми «Розвиток імпортозамінних виробництв в Україні та заміщення імпортованих лікарських засобів вітчизняними, у тому числі біотехнологічними препаратами та вакцинами на 2011-2021 рр.» [4].

Важливою складовою другого напряму є створення комбінованих ЛЗ на основі відомих субстанцій і лікарських форм, які поліпшують фармакокінетичні властивості цих субстанцій, а також випуск ЛЗ-генериків. Тому на сьогодні для пошуку і виробництва нових ЛЗ національними фармацевтичними виробниками залишається перспективним шлях використання технологій "природної" (традиційної) порівняльної переваги [1].

Ураховуючи зазначене вище, метою нашої роботи було вивчення відношення споживачів до застосування ЛЗ рослинного походження.

Матеріали і методи дослідження

Для збору первинних даних використовували регіональний підхід та вибіркоче очно-заочне опитування. Дизайн дослідження характеризувався такими параметрами: інструмент збору даних - анкета, місце збору даних - аптеки м. Львова та Львівської області, період збору даних - вересень-листопад 2011 р. Отримано - 433 анкети, з яких відібрано та опрацьовано 407 якісно заповнених анкет. Для порівняння використані результати анкетного опитування 384 відвідувачів аптек Львівської області, проведеного нами у 2000 р. [2].

Слід зазначити, що на деякі питання анкети респонденти мали можливість давати декілька відповідей, тому загальна сума не завжди дорівнювала 100%.

Результати дослідження та їх обговорення

Соціодемографічну характеристику опитаних відвідувачів аптек наведено у табл. 1. Як видно з даних, наведених у табл. 1, щонайменше половина респондентів у 2000 р. і понад двох третин у 2011 р. були представниками жіночої статі. При цьому майже три чверті опитаних обох груп мешкали у містах.

Соціодемографічна характеристики опитаних ШІІ піднілісічії аптек'

№ ч.п.	Показники (%)	Рік		№ ч.п.	Показники (%)	Рік	
		2000	2011			2000	2011
1. Стать				4. Сфера діяльності			
1.1	Жіноча	59,6	71,7	4.1	Державний сектор	46,6	33,7
1.2	Чоловіча	40,4	28,3	4.2	Недержавний сектор	23,7	66,3
2. Місце мешкання				4.3	Не дали відповідь	29,7	-
2.1	Місто	72,1	74,9	5. Рівень доходу сім'ї			
2.2	Село	20,3	25,1	5.1	Середній	40,6	64,9
2.3	Не дали ВІДПОВІДЬ	7,6	-	5.2	Низький	33,3	19,9
3. Вікові групи				5.3	Дуже низький	19,4	8,1
3.1	До 30 років	39,6	32,9	5.4	Високий	2,6	4,2
3.2	Від 30 до 50 років	43,0	55,3	5.5	Дуже ВИСОКИЙ	0,4	2,9
3.3	Понад 50 років	17,2	11,8	5.6	Не дали відповідь	2,9	-

Розподіл респондентів обох вибірок за віком був структурно подібним. Проте опитаних віком до 30 і понад 50 років за часткою було більше у першій, а віком від 30 до 50 років - у другій вибірці.

Майже половина опитаних першої і третина другої вибірки працювала у державному секторі. Дві п'ятих респондентів 2000 р. оцінювала рівень доходу своїх сімей як середній, третина — як низький, п'ята частина - як дуже низький. Незначна кількість опитаних вказали, що їх рівень доходу високий і дуже високий. У 2001 р. відвідувачів аптек з середнім рівнем доходу було опитано майже дві третини, з низьким - одна п'ята, з дуже низьким - менше десятої, з дуже високим - менше двадцятої частини.

Структура респондентів за соціальним статусом наведена на рис. 1.

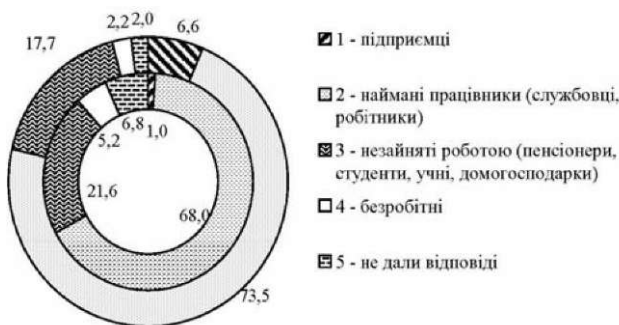

Рис. 1. Структура респондентів за соціальним статусом (%)

З даних рис. 1 випливає, що в обох періодах основна маса опитаних - це наймані працівники. Менше серед респондентів незайнятих роботою, ще менше - підприємців і безробітних.

На думку майже двох третин респондентів обох груп (табл. 2), майбутнє фармакотерапії - у поєднанні в лікувальному процесі синтетичних ЛЗ і ЛЗ рослинного походження. Четверта частина опитаних віддала перевагу лише ЛЗ рослинного походження, а решта респондентів - тільки ЛЗ синтетичного походження.

Половина респондентів першої вибірки при використанні лікарських рослин віддала перевагу водним витяжкам: настояям, відварам і чаєм. Майже третина опитаних застосовувала рослинну сировину у вигляді настоянок, п'ята частина - мазей або напарів. Щонайменше десята

частина відвідувачів аптек віддала перевагу рідким екстрактам або новогаленовим препаратам, ще менше респондентів - олійним витяжкам та решті лікарських форм.

Інша картина характерна для другої вибірки: дві третини відвідувачів аптек надають перевагу рослинним чаєм, майже половина - настоянкам, чверть - настояям, п'ята частина - мазям. Рідкі екстракти обрали понад десятої, новогаленові препарати та олійні витяжки - менше десятої частини опитаних. Варто зауважити значне зниження вибору напарів - з 19,5% у 2000 р. до 3,7% у 2011 р.

За даними опитування, понад половину респондентів обох вибірок виготовляли рослинні витяжки самостійно. Для двох п'ятих опитаних у 2000 р. і двох третіх у 2011 р. витяжки готували в аптеках. Рідні частіше (за даними третини респондентів) готували у першій вибірці. Цей показник у другій вибірці склав щонайменше одну п'яту частину. Менше двадцятої частини опитаних першої вибірки використовували рослинні витяжки, виготовлені народними цілителями або медичними працівниками. У другій вибірці перевагу медикам надала десята частина, а цілителям - майже двадцята частина відвідувачів аптек.

Вивчення відповідей на питання про вихідну сировину для виготовлення рослинних витяжок показало, що понад половини респондентів першої вибірки і майже третина другої віддали перевагу зборам сухих рослин. Суха монорослинна сировина популярна щонайменше у двох п'ятих опитаних 2010 р. і чверті - 2011 р. Небагато більше десятої частини респондентів першої вибірки прихильні до витяжок з однієї або зборів свіжої рослинної сировини. Таких у другій вибірці - менше десятої та понад п'ятдесятої частини відповідно.

Як видно з даних, наведених у табл. 3, частіше рослинну сировину респонденти обох вибірок купували в аптеках (близько трьох четвертих) або заготовляли самостійно (понад двох п'ятих). Майже десята частина купувала рослинну сировину на ринку сільськогосподарської продукції, а значно менше респондентів використовувала сировину, придбану в магазинах (0,8 і 2,4% відповідно до вибірок).

При покупці рослинної сировини майже дві треті опитаних обох вибірок віддавали перевагу фасовці у картонні коробки. Разові фікс-пакети популярні у понад двох третіх респондентів. До розчинних гранульованих

Результати опитування щодо використання рослин

Показники	Рік			
	2000		2011	
	%	ранг	%	ранг
1. Майбутім: фармакотерапія				
у поєднанні ЛЗ рослинного і синтетичного походження	59,1	1	64,9	1
у ЛД рослинного походження	24,7	2	28,3	2
у синтетичних: ЛЗ	12,2	3	6,9	3
не дали відповідь	3,9	-	-	-
2. Лікарські форми, яким надавалася перевага				
чай	47,7	3	68,3	1
настоянка	29,4	4	46,9	2
настій	54,7	1	24,3	3
мазь	22,7	5	20,4	4
відвар	49,0	2	15,0	5
рідкий екстракт	8,6	7	13,8	6
новогаленовий препарат	6,3	8	9,8	7
олійна витяжка	2,6	9	9,3	8
інші	2,1	10	5,9	9
напар	19,5	6	3,7	10
3. Шляхи прийому рослинних витяжок				
самостійне	57,3	1	55,5	1
в аптеці	39,3	2	36,9	2
від рідні	32,3	3	22,1	3
медичні працівники	4,9	4,5	11,3	4
народні цілителі	4,9	4,5	4,7	5
4. Характер сировини				
збори сухих рослин	52,3	1	62,4	1
суха монорослинна сировина	43,8	2	26,3	2
збори свіжих рослин	13,3	3	9,1	3
свіжа монорослинна сировина	11,7	4	2,2	4

Таблиця 3

Джерела придбання рослинної сировини і доцільні види їх фасовки

№ з.п.	Показники (%)	Рік		№ з.п.	Показники (%)	РІП	
		2000	2011			2000	2011
1. Джерела придбання				2. Найбільш відповідна споживча упаковка лікарської сировини			
1.1	в аптеках	70,3	78,4	2.1	картонні коробки	59,1	69,0
1.2	заготовляють самостійно	46,1	41,0	2.2	разові фікс-пакекти	37,8	37,8
1.3	на ринку	9,4	11,1	2.3	розчинні гранульовані фіточаї	32,6	27,8
1.4	у магазинах	0,8	2,9	2.4	інші види	23,2	16,0

фіточаїв прихильно віднеслася третина опитаних першої вибірки і понад чверть - другої. Інші види (поліетиленова упаковка, алюмінієва фольга) привернули увагу майже п'ятої частини відвідувачів аптек у 2000 р. та менше однієї п'ятої - у 2011 р.

Частіше фітотерапію відвідувачі аптек обох вибірок використовують при захворюваннях органів дихання, шлунково-кишкового тракту, захворюваннях печінки, нирок, підшлункової залози, серцево-судинної системи (рис. 2).

Майже усі респонденти (91,9 і 91,6 % у відповідних вибірках) в домашніх аптечках мали рослинну сировину. Всього було вказано 64 і 32 найменування рослин відповідно до опитаних груп. Найчастіше респонденти вказували ромашку аптечну, м'яту перцеву, липу серделисту, шипшину і звіробій звичайний.

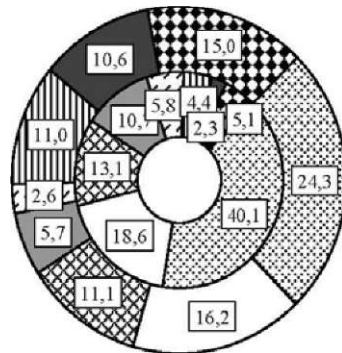
Завершальним етапом дослідження було встановлення рейтингу джерел оперативної інформації про застосування лікарської рослинної сировини та їх препаратів. За даними опитування (табл. 4), основними її джерелами у першій вибірці були: спілкування з рідними і знайомими, пізнавальні програми про здоров'я на телебаченні і радіо та аптечні фахівці. Далі за значущістю респонденти вказали рекламні блоки на телебаченні, популярні газети, консультації медичних працівників, популярні журнали, медичні і фармацевтичні газети і журнали, консультації народних цілителів.

Щодо другої вибірки, то популярність джерел отримання оперативної інформації про застосування рослинних препаратів значно змінилася, притому у кращу сторону. Відвідувачі аптек найчастіше (понад третина опитаних)

Біологія та фармація =

використовують консультації аптечних і медичних фахівців, пізнавальні програми про здоров'я на телебаченні. Для менше третини респондентів актуальним є спілкування з рідними і народними цілителями, пізнавальні програми

про здоров'я на радіо, рекламні блоки на телебаченні та популярні газети. Варто наголосити на зростання ролі народних цілителей та істотне зниження значення порад знайомих.

Хвороби:

- 1 - органів дихання
- 2 - шлунково-кишкового тракту
- ІЗ - печінки, нирок, підшлункової залози
- 4 - серцево-судинні
- ІІ - шкірні
- ІІІ - центральної нервової системи
- 7 СМАЮПН
- S - інші

Рис. 2. Основні захворювання, при яких респонденти приймають препарати рослинного походження (у %)

Таблиця 4

Рейтинг джерел оперативної інформації про китофіашіні :ііор'і.к»і рослинної сировини

Джерела інформації	Рік			
	2000		2011	
	%	ранг	%	ранг
Аптечні фахівці	28,9	4,5	35,6	1
Медичні працівники	18,2	8	35,4	2
Пізнавальні програми про здоров'я на телебаченні	33,3	2	34,4	3
Спілкування І рідними	35,9	1	32,2	4
Народні цілители	14,8	12	31,4	5
Пізнавальні програми про здоров'я на радіо	28,9	4,5	31,0	6
Рекламні блоки на телебаченні	22,9	6	30,2	7
Популярні газети	19,8	7	27,3	8
Медичні і фармацевтичні газети	16,4	10	18,9	9
Медичні і фармацевтичні журнали	15,6	11	15,0	10
Інші (книги, інтернет)	2,9	17	10,8	11
Спеціалізовані медичні виставки	5,5	13	8,6	12
Популярні журнали	18,0	9	7,9	13
Спілкування із знайомими	30,7	3	6,6	14
Загальноділові журнали	4,2	15	3,2	15
Рекламні блоки на радіо	5,2	14	2,9	16,5
Загальноділові газети	3,6	16	2,9	16,5

Висновки

1. За результатами порівняльного аналізу анкетного опитування двох вибірок (384 респондентів у 2000 р. і 407 у 2011 р.) відвідувачів аптек м. Львова і Львівської області встановлено, що більшість з них майбутнє фармакотерапії бачить у поєднанні препаратів синтетичного і рослинного походження.

2. Опитані віддають перевагу самостійному виготовленню ліків із зборів сухих рослин, насамперед, водних витяжок (перша вибірка), чаїв і настоянок (друга вибірка).

3. Найчастіше рослинну сировину респонденти купують в аптеках або заготовлюють самостійно. Більшість віддає перевагу розфасовці у картонних коробках і разових фікс-пакетах. ЛЗ рослинного по-

дження респондентами насамперед використовуються при хворобах органів дихання, шлунково-кишкового тракту, печінки, нирок, підшлункової залози, серцево-судинної системи. У домашніх аптечках здебільшого знаходиться ромашка аптечна, м'ята перцева, липа серделиста, шипшина і звіробій звичайний.

4. Основними джерелами одержання відвідувачами аптек першої вибірки інформації про застосування ЛЗ рослинного походження були: спілкування з рідними і знайомими та пізнавальні програми про здоров'я на телебаченні. Щодо другої вибірки, то відвідувачі аптек найчастіше використовують консультації аптечних і медичних фахівців, пізнавальні програми про здоров'я на телебаченні.

Література

1. Віртуальний скринінг як методологія наукомістких технологій пошуку нових лікарських засобів /Р.Б.Лесик, Б.П.Громовик, Д.В.Атаманюк, В.М.Ябчанка //Фармац. журн. - 2004. - №6. - С.66-75.
2. Мониторинг отношения потребителей к применению препаратов растительного происхождения / Б.П.Громовик, Е.В.Юрченко, С.С.Павлычко, В.П. Попович //Провизор. - 2000. - №14. - С.14—16.
3. Постанова КМ України від 22 червня 2011 р. № 725 «Про затвердження Державної цільової науково-технічної програми роз-

роблення новітніх технологій створення вітчизняних лікарських засобів для забезпечення охорони здоров'я людини та задоволення потреб ветеринарної медицини на 2011-2015 роки» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/>.

4. Проект Концепції Державної цільової програми «Розвиток імпортозамінних виробництв в Україні та заміщення імпортованих лікарських засобів вітчизняними, у тому числі біотехнологічними препаратами та вакцинами на 2011-2021 роки» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/78579>.

Надійшла до редакції 17.02.2012

УДК 614.272:615.322

Б.П. Громовик, В.П. Попович, О.В. Парамош ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІДНОШЕННЯ ВІДВІДУВАЧІВ АПТЕК ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЛІКІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ

Ключові слова: відвідувачі аптек, лікарська рослинна сировина, ліки, анкетне опитування.

Порівняльний аналіз результатів двох незалежних анкетних опитувань відвідувачів аптек, які проведені в 2000 і 2011 роках і включали аналогічні питання, свідчать про явну близькість відповідей. Важливим є бачення майбутнього фармакотерапії у поєднанні препаратів синтетичного і рослинного походження. Інформативними є результати щодо переваг конкретних рослинних лікарських форм, шляхів приготування рослинних витяжок, вибору вихідної лікарської сировини, джерел придбання та прихильності до упаковки сировини. Заслужують на увагу отримані дані про основні хвороби, при яких приймають рослинні ліки, та про джерела оперативної інформації стосовно застосування лікарської рослинної сировини.

Б.П. Громовик, В.П. Попович, Е.В. Парамош СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОТНОШЕНИЯ ПОСЕТИТЕЛЕЙ АПТЕК К ПРИМЕНЕНИЮ ЛЕКАРСТВ РАСТИТЕЛЬНОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ

Ключевые слова: посетители аптек, лекарственное растительное сырье, лекарства, анкетный опрос.

Сравнительный анализ результатов двух независимых анкетных опросов посетителей аптек, проведенных в 2000 и 2011 годах и включающий аналогичные вопросы, свидетель-

ствует о явной близости ответов. Показано, что будущее фармакотерапии в сочетании препаратов синтетического и растительного происхождения. Информативными являются результаты о преимуществах конкретных растительных лекарственных форм, путях изготовления растительных вытяжек, выборе исходного лекарственного сырья, источниках приобретения сырья и приверженности к его упаковке. Заслуживают внимания полученные данные об основных болезнях, при которых принимают растительные лекарства, и об источниках оперативной информации по применению лекарственного растительного сырья.

В.Р. Hromovyk, V.P. Popovych, E.V. Paramosh COMPARATIVE ANALYSIS OF PHARMACY VISITORS ATTITUDE TO HERBAL ORIGIN MEDICINES

Keywords: pharmacy visitors, herbal medicines, questionnaire.

Comparative analysis of the results of two independent interviews of pharmacy visitors, conducted in 2000 and 2011 which contains the same questions, shows a clear proximity of the answers. It's shown that the future of pharmacotherapy in combination preparations of synthetic and plant origin. Results about the benefits of some plant origin medicines, about ways of manufacturing of plant extracts, about choice source of medicinal raw materials, about sources of raw material acquisition, about commitment to its packaging are informative. Information about main diseases, for which herbal medicines are applicable, is worth attention, also, about the sources of operational information about the application of medicinal plants.